

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ १ ॥

अथ श्रीनारायण सरोवर माहात्म्य प्रारंभः

— ११८ —

Page

પ્રસ્તાવના.

આ સોરાવર પ્રાચીન અને ભાગવદ પદાંગિકૃતી જેન શ્રેયસ્ છે, જેનો મહિમા શ્રીમદ ભાગવતમાં છે. દેવગીત નામે એ લખાણ છે પશ્ચિમ સમુદ્રના કિનારે બ્યાં દસ પ્રાચેતસોએ તપસ્યા કરી છે કંવરૂપિનું આશ્રમ છે તે તિર્થ ગણા વર્ષો પેતાં અપ્રસિદ્ધ હતું તેને મહા પ્રતાપી ગોવિલ્લાય પ્રતિપાદ શ્રીકચ્છાધિપતિ રાહુ ગાહેણો તરેદે વિદ્વાનોના સોધથી તે રથાન સિદ્ધ છે ત્યાં શ્રીત્રીકમસાયલ આદિ આઠ મંદિરો છે મુંદર સોરાવર તથા શ્રી કાડનાથલ મહાદેવ વગેરેના દયાનતો જિલ્લાદ્યાર નામદારે કરેલો છે પવિત્ર રમણમાં શ્રીચિંત્વે સ્વામિના સંપ્રદાયના વાદા આચાર્ય શ્રીમહાપ્રભુની બ્રેદક છે આનું મહારમ્ય જ્ઞસુધિગ્રારે પરેલું નથી રાજના આશ્રિત રાં રાં પંડિત દયારામ ગિરધરલ મિત્ર તે પાસે આપત (૬) મલી વલી બીલ પલ ૧૦ પ્રત ભેળી કરતાં પલ સંપૂર્ણ શુદ્ધ થઇ નથી છતાં ભાવિક લોકોના આગ્રહથી તેની સરળ ગુજરાતી રીકા કરાવીને છાપેત્ર છે આતિથ્ય ગિંધ અને કચ્છના કીનારે છે તે લોકોનાં ગુજરાતિ વાંચન જાણનારા મોટે સાધારણ ભાષામાં છાપ્યું છે. જેનો હક અમે રજેલો છે. હલ ઇચ્છા છે આશ્રય મળતાં બીલ આવૃત્તિએ સુમનારી છાપીમું.

શ્રીગણેશાય નમઃ ॥ વ્યાસભટ્ટ કહે છે કે-નૈમિષારણ્ય ક્ષેત્રમાં શાનક છે આદિ જેમાં જેવા નકપિ
સ્વસ્થપણથી સુતપુરાણોને તીર્થોમાં ઉત્તમ તિર્થની કથા પુછતા હતા. ॥ ૧ ॥ સુતપુરાણી કહે છે

શ્રીગણેશાય નમઃ ॥ શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ ॥ વ્યાસઉવાચ ॥ નમિષેનિમેષત્રેન્દ્રપયઃશોન-
કાદયઃ ॥ સ્વયંસૂતંપ્રછથ્રતીર્થોનાસુત્તમાંકથાં ॥ ૧ ॥ સુતઉવાચ ॥ શ્રુશ્રુશ્ર્વંભો-
મહાભાગાસ્તીર્થોનાંવિવિધાઃકથાઃ ॥ અદંતેકથયિષ્યામિસર્વપાપપ્રણાશિની ॥ ૨ ॥
एकदापुरमासीनोवर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ तत्रागमज्जगन्नाथोपांडवानांदिदृक्षया ॥ ३ ॥

કે-હે મોટા ભાગ્યવાળા તમે ત્રિવિધ પ્રકારની તિર્થની કથા સાંભળો. હું તમારા પ્રત્યે સર્વ પાપને
નાશ કરનારી કથા કહું છું. ॥ ૨ ॥ એકવાર પોતાના પુરમાં ધર્મના પુત્ર યુધિષ્ઠિર મહારાજ્ઞે
હતા ત્યાં પાંડવોને જેવા સાથે શ્રીકૃષ્ણ પોતે આવ્યા. ॥ ૩ ॥

નેને એમ પાંચો જાડુ દર્પનાન થયા એમ દરદિને ધન મળેથી આનંદ થય તેમ તે પાંચોને
વર્ષ થયેા. ॥ ૪ ॥ આવેલા શ્રીકૃષ્ણને યુધિષ્ઠિર મદાસન્ન આલિંગન કરવા લાગ્યા. પછવટે

કૃષ્ણમધ્યાગતેવીશ્વપાંડવામુદમાવહન્ ॥ દર્પેનમહનાનુગ્રાદિદ્વિર્ગાંચનંચથા ॥ ૪ ॥
આલિંગિતોસોહિયુધિષ્ઠિરભીમિનપશ્ચાત્પરમાદેરણ ॥ પૈંદ્રેણમીત્યાપરિપૂગિતોમોષા-
ચાલિમીત્યાનુનાલેખમ્ ॥ ૫ ॥ નકુલસહદેવૌચલ્લાર્યમાદાયયેતદા ॥ પેતતુઃપાદયો-
રેત્રકૃષ્ણસામુચરોસદા ॥ ૬ ॥

જાડુ દરેથી ભીમ પણ આલિંગન કરતા હતા તેમ દિક્કના પુત્ર અર્જુન પણ પ્રીતિવટે પેંદ્રન કરવા
લાગ્યા અને પંચાક્ષી જે દુષ્ટી તે પ્રીતિવટે દુરાગ પુછવા લાગ્યાં. ॥ ૪ ॥ તે શ્રમે નહિ અને મારદેવ
અર્જુ પાંચાદન કરતા હતા તેમજ દારપણ્ણથી ભગવતનાં ચર્મ આગળ નમન કરવા લાગ્યા. ॥ ૬ ॥

સુખવરે ભેદેલા શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ પાંદુના પુત્ર યુધિષ્ઠિર શ્રીકૃષ્ણના યુગલ ચારુને મરતદપર
લગારી હાથ નેડી નીચે લખેલા કથા પ્રશ્ન કરતા હતા. ॥ ૭ ॥ યુધિષ્ઠિર મહારાજ એ પૂછ્યું કે—

સુત્રોપવિષ્ઠશ્રીકૃષ્ણપાંડુપુત્રોયુધિષ્ઠિરઃ ॥ પ્રગૃહ્યચરણૌમૂત્રાંચિદ્રાંજલિરભાપત ॥ ૭ ॥
યુધિષ્ઠિરુવાચ ॥ કૃષ્ણકૃષ્ણમહાવાદોમત્તાનામભયપ્રદ ॥ તીર્થાનામુત્તમંતીર્થયેનાત્રિ-
રેણમુક્તિદં ॥ ૮ ॥ યસિમન્સ્થાનેમવદ્વાસોભવત્સેવનિરંતરં ॥ તદદંશ્રોતુમિચ્છામિલભ્ય-
સાદાજગત્યતે ॥ ૯ ॥

કૃષ્ણ હે કૃષ્ણ હે મોડી બાહુવાળા ભક્ત જન્મેને અભય દેનારા તમે મને તિર્થમાં ઉત્તમ શ્રેષ્ઠ
વખતમાં મુક્તિ આપે તેવી કથા કહો. ॥ ૮ ॥ જે હાથે આપનો નિરંતર વાસ હોય તે તિર્થનું
માહાત્મ્ય હે જગતપતે તમે મને કહો. ॥ ૯ ॥

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે હે-પાંડવો! મને ગુહ્યમાં પણ ગુહ્યઃ અદસઃ તિથ્યં જે આગાહ્યોવમાં છે તેમાં પણ શ્રેષ્ઠ હોયે તે તમે સાંભળો ॥ ૧૦ ॥ પેલા કહેવાયલા અદસઃ તિથ્યંમાં ઉત્તમ એક નારાયણ સરોવર

શ્રીકૃષ્ણોવાચ ॥ શ્રુણુપાંડવવક્ત્ર્યામિગુહ્યાદુહ્યતરંમમ ॥ અષ્ટપિંશ્વર્તીર્થાનાંભવંતિદિ-
મહાર્ણવ ॥ ૧૦ ॥ તેપંતીર્થમતાંતીર્થનારાયણસરોવરં ॥ યત્રમર્જંતિમુનયોબ્રહ્મપુત્રા-
નુચિષ્ઠિર ॥ ૧૧ ॥ શક્ત્યાયુક્તઃશિવોવત્રવસત્યેવનિરંતરં ॥ અહંમાધ્યાહ્નિકંકર્મકરો-
મિતંત્રનૈધ્રુવં ॥ ૧૨ ॥

છે. ત્યાં હે યુધિષ્ઠિર! મહામુનિ બ્રહ્માના પુત્રો આન કરે છે. ॥ ૧૧ ॥ તે નારાયણ સરોવરમાં ત્યાં પાવંતિ સહચરતમાન શ્રીમહાદેવજી નિરંતર વસે છે તેમ હું પણ નિઃચે કદી મધ્યાન સંધ્યાત્રંદન શ્રીનારાયણમરના ત્રા ઉપર કરું છું. ॥ ૧૨ ॥

બ્રહ્માના મનથી જનમેલા મરિચિ આદિ એને નારદહત્તું પછી આ નારાયણ સરોવર તપ કરવાનું સ્થાન છે તેમ આશાસિલ્બર ન્હપિ તે સરોવરના કિનારા પર રહે છે મરિચિ એને નારદ સંગેત બ્રહ્માએ મને તપસ્થાન પુછ્યું ત્યારે મેં આ નારાયણ સરોવર ખતાવ્યું, દેવનન્દપિ આદિ

દેવર્ષિમાનસાઃપુત્રાસ્તપથર્થવૃંશુનિશ્રિતાઃ ॥ અગ્રાશીતિસહસ્રાગિનાંરાયણસરસ્તે ॥

૧૨ ॥ અહમાદ્વાપયત્તદામુનિભિઃપ્રાર્થિતોવદા ॥ દેવર્ષેરાજયામન્તપથર્થવૃંશુતોદ્યમાઃ ॥
 इतिहासपुराणेपुत्राचार्यपतिकीर्तिता ॥ सरोद्रवंचमाहात्म्यंमिधूद्वेषेस्तथापिच ॥ १५ ॥

સર્વે ત્યાં તપશ્ચર્યા કરતા હતા. ॥ ૧૪ ॥ આ કયા ઇતિહાસ પુરાણેમાંની છે સરોવરનું માહાત્મ્ય સિંધુમાગર નહક છે. જે આતું શ્રેષ્ઠ છે તે શ્રીમહ્ ભાગવતમાં પ્રસિદ્ધ છે. દશ પ્રાચેતસો એ તપશ્ચર્યા ત્યાં કરેલી છે સરોવરથી નીકળેલા શ્રીમહાશ્વર તેણે આ માહાત્મ્ય વર્ણવેલું છે તે શ્રુતીના નામે ઓળખાય છે આ વિષય શ્રીમહ્ ભાગવતનો છે. ॥ ૧૫ ॥

પુષ્કર રાજ્ય આદિ ત્રીંયા શ્રીગંગા આદિ નદિઓ શ્રીબ્રહ્મદેવ આદિ દેવતાઓ સર્વ
નિરંતર નારાયણ સેરાવરના તટ ઉપર વસે છે. ॥ ૧૬ ॥ શ્રીસૂર્યનારાયણ આદિ સર્વ ગ્રહ નક્ષત્ર

પુષ્કરાચાનિત્રીર્થોનિગંગાદ્યાઃસ્તિસ્તથા ॥ ત્રહ્માદ્યાદેવતાઃસર્વેનારાયણસસ્તટે ॥
૧૬ ॥ આદિત્યાદ્યાગ્રહાઃસર્વેસનક્ષત્રાઃસલ્બઝઃ ॥ નિવસંતિસદાતત્રનારાયણસસ્તટે ॥
તુંચરાદ્યાશ્રગંધર્વોસિદ્ધિચિદ્યાધરાસ્તથા ॥ વાસુક્યાદ્યાઃપન્નગાશ્રનિવસંતિસસ્તટે ॥ ૧૮ ॥

તેમ સર્વ લક્ષ પણ નારાયણ સેરાવરના કિનારે વસે છે. ॥ ૧૭ ॥ તુંબઝઘંધર્વ આદિ ગંધર્વ સિદ્ધ
વિદ્યાધર વાસુકિ આદિ સર્વ નાગો આ પવિત્ર શેરાવરને કિનારે વસે છે. ॥ ૧૮ ॥

સિંધુસમુદ્ર સમાન તિથિ નથી થયું અને નથી થવાનું દેવતાઓ સ્વર્ગને પુણ્ય ગણી
 શ્રીનારાયણ સેવકોમાં જન્મ મળું પડે છે ત્યારે બીજા મૂલ્યસોદાવાળાનું શું પુણ્ય આપે
 એટલે શ્રીનારાયણસર છે. ॥ ૧૯ ॥ અમી રૂપિતા આશ્રમ પુરુષ કુક્ષેત્રાદિ દેરી આવે પૃથ્વી

સિંધુદધિસમંતીર્યનમૃતંનમ્રવિવ્યતિ ॥ અમરુમરણમિછંતિકાકથાહતરજનોઃ ॥ ૨૦ ॥
 તીર્થપ્રાપ્તગયાત્રિપુષ્કરસ્ત્રેત્રાદિપુણ્યંમહદાનંમૃગિગજાચ્છેદમતુલ્યાપાત્રંચતુર્વેદવિત્
 ॥ રાહગ્રસ્તદિવાકરાત્સમધિકસિયોર્જલેભવ્યેતનારાવાસસરોભિયસ્યમહિમાવકતુંનશ-
 વ્યોમ્નુચિ ॥ ૨૦ ॥

અથ સોનાનું તુત્તાદાન ચાર વેદ બલ્યનારા પાત્ર આભાસને દીધા હોય મૂર્ધે ગ્રહણમાં કાશી આદિ
 પવિત્ર જગોમાં જ્ઞાન ક્ષેત્ર હોય તો તેનું પુણ્ય સંખ્યામાં થાય પણ આ નારાયણ સેવકોમાં દાન
 જ્ઞાન દર્શનનું ફળ અસંખ્ય છે તેને પૃથ્વીમાં કાઢી શકે તેમ નથી. ॥ ૨૦ ॥

હે ભારત અને તમોને વિસ્તારવડે કહી સંભળાવેલ છતાં એ દોતેય ફંતાણના પુત્ર તમારા કૈમાં ને હલ દમ્બા હોય તે પુછે ॥ ૨૧ ॥ ઉપરની કથા સંભળી યુધિષ્ઠિર મહારાજને

અ.

૩

एतत्ते सर्वमाख्यातं मया तत्वेन भारत ॥ पुनः पृष्ठस्व कौतेय प्रष्टुं तव तत्तत्स्पृहा ॥ २१ ॥
 युधिष्ठिर उवाच ॥ देवदेवनमस्ते स्तु कृपां कुरु ममोपरि ॥ ज्ञानस्य कीदृशं पुण्यं दानस्य
 कीदृशं फलम् ॥ २२ ॥ सिंयोर्दर्शनमहिमा सृष्टि काव्यननंतया ॥ तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि
 वद देव किनंदन ॥ २३ ॥

પુછ્યું કે-હું દેવતાઓના દેવતા તમોને હું નમસ્કાર કરું છું. મારા ઉપર કૃપા કરી આ જ્ઞાનાચાર્ય
 સરોવરમાં જ્ઞાન દરવાજું અને દાન દેવાનું કૃપા કહી સંભળાવો. ॥ ૨૨ ॥ હું દેવકીના પુત્ર સિંધુ
 સાગરનો મહિમા અને સરોવર માંડેથી મારી જોઈ બાહર નાખવાનું પુણ્ય સંભળાવો. ॥ ૨૩ ॥

॥૪॥

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-સિંધુ સાગર અને નારાયણ સરોવરનું દર્શન કરવાથી સો જન્મનાં પાપ નાશ પામે છે. સ્પર્શ કર્યેથી જન્મસો જન્મનાં પાપ મટે છે સાન કરેથી હજાર જન્મનાં પાપ મટે છે,

શ્રીકૃષ્ણગુણવાચ ॥ દદ્માજન્મશતંપાપેસ્પૃશ્વાજન્મશતત્રયં ॥ સ્નાતાજન્મસહસ્રાણાંદંતિ
 સિંવોર્મહજલમ્ ॥ ૨૪ ॥ તર્સ્યેહ્યન્નકણિકાઘુંજંતિચપિપીલિકાઃ ॥ તિલમાત્રેણ
 કૌતેયકોટિયજ્ઞફલંભેત્ ॥ ૨૫ ॥

એવો સિંધુ સાગર છે. ॥ ૨૪ ॥ તેમ આ સરોવરના કિનારે માત્ર કણિકા બેટો કણ કીડોએને
 આપેલો હોય નોથલુ હે કુંતાલના પુત્ર તેને કાઢી ચલનું દેલ થાય છે ત્યારે અદાથી તેા વાહાણો
 તથા સાધુ અતિથીઓને અન્નદાન આપેલું હોય તેા શું ન થાય અર્થાત્ ઘણું પુણ્ય થાય છે. ॥ ૨૫ ॥

નારાયણ સોવર માટેથી માટી અથવા ગણે ને મનુષ્યો દિનારાથી બહાર નાંખે છે તે સૂર્ય
અંદ્ર અને પૃથ્વી છે ત્યાં સુધી સ્વર્ગમાં વસે છે માટે બ્રહ્મા કરનારે એ મોવરમાંથી માટી બહાર

સરસિમૃત્તિકાંયેચનિઃક્ષિપંતિતટાદ્રહિઃ ॥ તેવેસ્યગેષુતિષ્ઠંતિયાવચ્ચંદ્રાકેમેદિનો ॥૨૬॥
एकादशीसहस्राणिशिवरात्रिशतानिच ॥ जयंत्याश्रसहस्राणिकलांनाहतिषोडशीं ॥
२७॥अश्वमेधसहस्राणिचाजपेयशतानिच॥राजसूयसहस्राणिकलांनाहतिषोडशीं॥२८

નાખતી. ॥ ૨૬ ॥ આમ ને કરે તે હબર એકદશા એકસો શિવરાત્રી અને હબર અર્ધતી વ્રત
કરેથી પણ અધિક ફળ મળે આતો ઉત્તમ મહિમા છે. ॥ ૨૭ ॥ હબર અશ્વમેધ કરે સો વાન્ડપેય
યજ્ઞ કરે એક હબર રાજસુયજ્ઞ કરે તેથી ઉત્તમ ફળ નારાયણ પરનું છે. ॥ ૨૮ ॥

શ્રીનારાયણચરનું જળ એક યગ માત્ર પાન કરે તો અક્ષગતિ હોય અશ્રવા પૂર્વન હોય તેમ
ગુરે શાયન ઉપર રમણું કરનારો હોય તે પણ નારાયણ, સરોવરના જળનું માત્ર આચમન કરેથી

પલમેકંપિવેચત્તુનારાયણસરાદકમ્ ॥ બ્રહ્મઘોવાદ્યત્રોવાસુરાપોગુરુતલ્પગઃ ॥ ૨૯ ॥
પ્રક્ષાલ્યંતિપાપાનિકૃતકૃત્યોભવેન્નરઃ ॥ તસ્માત્સર્વપ્રયત્નેનમેઽવ્યંસર્વજનૈરપિ ॥ ૩૦ ॥ આ
બ્રહ્મસ્તંભપૃથંતનારાયણસરોદકં ॥ પુનાતિપતિતાનૃપાપાન્ગ્રાસંઘસહિતાનિચ ॥ ૩૧ ॥

પવિત્ર થાય છે ॥ ૨૯ ॥ નારાયણ સરોવરના આનવડે નિઃપાપ થયેલા નર જે મનુષ્ય તે કૃત્યકૃત્ય
થાય છે મોટે સર્વજ્ઞે ધણા મતનવડે આ તિર્થે જરૂર કરવું. ॥ ૩૦ ॥ આ સંસારમાં રહેલા જે પતિત
પાપખંડી સહિત તેને નારાયણ સરોવરનું જળ છે તે પવિત્ર કરે છે. ॥ ૩૧ ॥

નારાયણ. સેરાવરની જત્યા ગંગેલા માણસો નારાયણ સેરાવરમાં જ્ઞાન કરી તરે છે ખંધુજનો
મુકુતમાન અપલેશ્વર નામના મહાદેવજીને સ્થાને જ્યાર ઇંધરના દર્શનથી સર્વ સિદ્ધિ પામે છે. ૩૨

તત્રપલેશ્વરંગજેદ્રાગ્યતઃસહસ્રંધુભિઃ ॥ તસ્યસંદર્શનાન્નૈવસર્વસિદ્ધિપ્રદામવત્ ॥ ૩૨ ॥
તત્રેલોટિકાતીર્થંપાવનેસર્વકામદે ॥ ચિહ્નંતિશરીરંત્વંસ્વરાપત્યાનસંતિતે ॥ ૩૩ ॥
તત્તત્તમમિતીર્થપાવનોયત્તિગ્રતિ ॥ તત્રદોષાદિકંકર્મકારયેત્કાયશુદ્ધયે ॥ ૩૪ ॥

તે અપલેશ્વરજીને પરિકુમાં કરી પછી લોટીકા નામના તીર્થે સર્વ કામનાને દેવાવાળું છે ત્યાં જઈને
પોતાના શરીરની જે આલોટ તે મનુષ્યને ખર યોની આવતી નથી. ॥ ૩૩ ॥ લોટીકા
લોટી આપે છે અગ્નિ તિર્થ છે ત્યાં જયુલજ્ઞા પાવકે અગ્નિ રહે છે ત્યાં દોષાદિ કર્મ ક્યાં સુધીના
અર્થે કરવું. ॥ ૩૪ ॥

તે અગ્નિદંડ તિથિ જન્ય પછી ગયા કુંડે જલુ ત્યાં વિધિવડે શ્રાદ્ધ કરલું પિતરોને અર્થે પિંડ
દાન કરી ચાર પ્રકારનાં દાન દેવાં અન્ન વસ્ત્ર સુત્રાર્યુ અને ગાય અથવા ભીખાંદાન દેવાં. ॥ ૩૬ ॥

ગયાંતીર્થતતોર્ગચ્છેસ્કૃત્વાશ્રાદ્ધંવિધાનતઃપિતૃર્પિદાનંચદ્વંદ્વાદાનંદંદ્યાચતુર્વિધં॥૩૫॥
ગયાંયાંપિન્દુદાનેનકૃતકૃત્યોભવેન્નરઃ ॥ કુલેકર્વિંશતિયુતોવિષ્ણુલોકેયુગંવમેત ॥ ૩૬ ॥
યેષાંતુત્રારિથર્પિદાનિનિઃશિપંતિમહાજલે ॥ નતેષાંપુનરાવૃત્તિઃસ્વર્ગલોકેમહીયતે॥૩૭॥

ગયા કુંડમાં જે ભાર્યુસ પિંડ દાન કરે તેના એકવીશ કુળથી યુક્ત તે વિષ્ણુલોક જે વૈકુંઠ તેમાં કૃત્યકૃત્ય
થઈ વસે છે, આલું મહારમ્ય છે. ॥ ૩૫ ॥ જે ભાર્યુસનાં અસ્થિ તે દેકાણે મહા જળમાં નાખે છે. તે
ભાર્યુસની પુનરાવૃત્તિ એટલે જન્મ મરણ થવું નથી તે હમેશાં સ્વર્ગમાં જ પુન્ય છે. ॥ ૩૭ ॥

હે પાર્થ શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—છત્રીયા પ્રકારનાં મરણ નરકને દેનારાં છે જેને મણસો દુરભણ કહે છે જેમ કે લઘુશંકા કરતાં, મળત્યાગ કરતાં, રજસ્વલા થતાં અને પ્રસવકાળમાં દત્યાદિ અપવિત્ર સમયે મરણ થાય તેટલા મોટે આ નારાયણ સરોવરમાં પ્રવેશ વિધાન ક્રિયા કિનારા ઉપર કરવી

પરિવ્રજાદુર્મરણાનિયેપાંગાર્યપ્રજાયતે ॥ કુર્યાપુત્તલકંતેપાંનારાયણસસ્તટે ॥ ૬૮ ॥

સૃતિકાયામૃતાનાગિપંચકેકુતથાપુનઃ ॥ નારાયણચલિકૃયાન્નારાયણસસ્તટે ॥ ૬૯ ॥

યત્કિંચિદુક્તંકર્મસર્વતન્નવિનશ્યતિ ॥ પશ્ચાત્સદ્ગતિમાપ્નોતિસત્યંસત્યંવદામ્યહં ॥ ૭૦ ॥

તો તે મોક્ષ આપે છે. ॥ ૬૮ ॥ સુતિકા એટલે પ્રસવકાળે જેનું મરણ થયેલું હોય અથવા પંચકેમાં મરણ થયેલું હોય તેના ઉદ્ધાર સાથે નારાયણ સરોવરના કિનારા ઉપર નારાયણ બળી કર્મ કરવું એટલે તેનાથી તે મુક્ત થાય છે. ॥ ૬૯ ॥ જે કાંઈ દુષ્ટ કર્મો છે તે સર્વ નાશ પામે છે, પછત્રોડે તે સત્યતિ પામે છે, તે વાત મર્યેમત્ય હું કહું છું. ॥ ૭૦ ॥

આ નારાયણ સરોવર અને સિંધુ સરોવરમાં જે સ્થાવર જંગમ એ તાનું શરીર છે ધુએ તે મુક્તિને પામે છે. ॥ ૪૮ ॥ આ નારાયણ સરોવર સાગરમાં માત્ર મલ્લમાં મકરનો મૂર્ધ યતો જે પાંચ

સરઃસાગર્યોર્મધ્યેજીવાઃસ્થાવરજંગમાઃ ॥ તેસર્વેમુક્તિમાયાંતિયેસ્યજંતિકલેઽરમ્ ॥
૯૧ ॥ સરઃસાગર્યોર્મધ્યેત્રસંતિપંચરાત્રકં ॥ ગર્ભવાસંનંપદ્યંતિર્મોઘેમકરેગેરવૌ ॥ ૯૨ ॥
તીર્થોપવાસઃસ્થાનંચદાનંહોમંજપસ્તથા ॥ મુક્તેઃસોપાનકંવિદ્યાદેકૈકંપાવનંસ્મૃતમ્ ૯૩

રાત્ર વસે છે તે વળી ગર્ભવાસમાં આવતા નથી. ॥ ૪૨ ॥ તિર્થોમાં ઉપનાસ કરવો જ્ઞાન કરવું દાન દેવું જપ કરવો અને હોમ કરવો એ બધા એક બીજા કરતાં શ્રેષ્ઠ છે અને મુક્તિનાં તેા પગથીઆં છે. જેમ પ્રાકૃત માણસ પગથીઆંથી ચડી હુએ પહેંચે છે તેમ જ્ઞાનાદિ પગથીઆંથી મુક્તિને પામે છે.

ના.

॥૮॥

જે માણસ ત્યાં જ્ઞાન અને નિરપ કર્મ કરે છે તેને સો વર્ષ લગી કરેલા માંવ જ્ઞાનનું ફળ મળે છે તે યથા મુક્તિને પામે છે તેમાં વિચાર કરવા જોતું નથી. ॥ ૪૪ ॥ ઉપર નામના ગયા ટ્રાસથી પછી ત્યાંજ પાસે એક શરણેશ્વર નીલકંઠ મહાદેવજી છે ત્યાં જઈ ધુપ દીપ કરી પુજા કરવી ॥૮॥

જ્ઞાનં કુર્ચતિયેત્યંમાયસ્તનનશતંયેવત ॥ તેસવેંમુક્તિમાયાંતિનાત્રકાર્યોવિચારણા ॥૪૪॥
નીલકંઠતોગણેચ્છરણ્યંશરણેશ્વરમ્ ॥ તત્તપૂજાપ્રકર્ત્તવ્યાઘ્રપદીપાદિભિસ્તથા ॥ ૪૫ ॥
પશ્ચાત્કોદીશ્વરંગણેન્મુચ્યતેપાપકોટિભિઃ ॥ ઉપાકાંતોજગંજ્ઞાથોયત્તસૈવરાજતે ॥૪૫ ॥

કારણ કે-તે શરણે આવેલા સેવકોના હૃથર છે. ॥ ૪૫ ॥ ત્યાર પછી જ્યાં ઉમા જે પાર્વતિજી તેના કાંત જે મહાદેવજી સદા બિરાજે રહેલા છે તે શ્રાદ્ધેશ્વરજી પ્રતિ જંતું જેથી કોઈ પાપથી મુક્ત થવાય-છે. ॥ ૪૬ ॥

અ.

૧

॥૮॥

પછી કાનકુબ્જેશ્વર શ્રીમહાદેવજી છે ત્યાં જવું ત્યાં તે શ્રીમહાદેવજીના લિંગાકારને આથ
બરી રાખવું તેને લોહા બગાડો આમ પણ કહે છે તે ઇશ્વરને ભેટથી કાણુ વારમાં ત્રણ પ્રકારના
તાપ સ્ત્રી જ્ઞાપ છે, ॥ ૪૭ ॥ ઉપરના નામના શ્રીમહાદેવજીને ભેટી પછી રૂપકુંડ નામનું તીર્થ છે

કન્યકુબ્જેશ્વરંગેત્સમાલિંગયયથાવિધિ ॥ તત્રતુન્નિર્મિથપાંખર્મમીભવતિતત્ક્ષણાત્ ॥

૪૭ ॥ સુવકુંડેતતોગેત્સ્વાત્માશુચેદિકાંત્રજેત્ ॥ સમધેચાંક્ષણંસ્થિત્વારામોસમશ્વતિ-

સ્મરેત્ ॥ ૪૮ ॥ પશ્ચાત્પ્રદક્ષિણીકૃત્યનાગયણસરોધરં ॥ સીતાકુંડેક્ષણંસ્થિત્વામૃતસુરાન્

દક્ષિણાંદદેત્ ॥ ૪૯ ॥

ત્યાં જ્ઞાન કરી બરા વિશ્રામ લાગુ શ્રીરામ રામ મંત્રનો બપુ કરવો. ॥ ૪૮ ॥ પછી - બી તીર્થ
સરોવરની પ્રદક્ષિણા કરી સીતા કુંડ છે ત્યાં આવવું ત્યાં કાચુવાર બેસી પૃથ્વીના દેવ બે બ્રાહ્મણો
તેમને દક્ષિણા દેવી, ॥ ૪૯ ॥

ત્યાર પછી આદ્યનોસ્તવ્ય બહુ શ્રીદક્ષમીનારાધણ્યપ્રતિ બહુ, દર્શન કરી યથાશક્તિ બ્રાહ્મણ્ય
ભોજન કરાવવું બ્રાહ્મણો પાસે દક્ષમા માગવી. ॥ ૫૦ ॥ આ પ્રમાણે વેદ વિધિવેડે ઉત્તમ તીર્થ

પદ્માત્સરસિગંતવ્યંલક્ષ્મીનારાયણંવિષ્ણુમ્ ॥ ભોજયેદ્ભૂસુરાન્શક્ત્યાપ્રાણિપત્યક્ષમાપયેત
॥ ૫૦ ॥ ઇવંવેદવિવાનેનકર્તવ્યંતીર્થમુત્તમમ્ ॥ સર્વંતીર્થોથિકંતીર્થનારાયણસરોવરમ્
॥ ૫૧ ॥ દ્વંદંવિષ્ણુપુરાણેદિવિષ્ણુનાકથિતંપુરા ॥ ચપેઠપ્રાતરુત્થાયસુકૃતંસધુનક્તિવે ॥ ૫૨

કરવું તે સર્વ તીર્થથી અધિક આતુ નારાયણ સરોવર છે. ॥ ૫૧ ॥ વિષ્ણુપુરાણમાં વિષ્ણુએ જે
નામ પૂર્વે યુધિષ્ઠિર મહારાજને દહેજ છેડે જે માણસ સવારમાં ઉઠીને પડન કરે છે. તે શુભ અને
સુકૃતને પામે છે. ॥ ૫૨ ॥

॥ इति श्रीविष्णुपुराणे श्रीकृष्णयुधिष्ठिरसंवादे श्रीनारा
यणसरःसिंधुसागरयोर्महात्म्ये प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

प्रति श्रीविष्णुपुराणं श्रीकृष्णं यने युधिष्ठिरं संवाहं सहितं नारायणं सरोवरं भाषात्म्यं
भाष्यं दयाराम गिरधरे केशवा गुरुं दीक्षितो प्रथमं व्याख्याय स पुण्यः ॥ १ ॥

સુત કહે છે કે-એ પ્રમાણે વેદ વિદ્યાનન્તરે આ ઉત્તમ તીર્થ કરવું કારણ મર્ત્ય તીર્થોમાં આ નારાયણ મોક્ષવર છે તે ઉત્તમ છે ॥ ૧ ॥ સિંધુસાગર સમાન તીર્થ પુર્વે પણ નહીં થયેલું હોય તેમજ થવાનું

સૂનડવાચ ॥ એવેદવિગ્રાનેનકતવ્યંતીર્થમુત્તમમ્ ॥ સર્વેતીર્થોર્થિકેતીર્થનારાયણમોક્ષ-
વરમ્ ॥ ૧ ॥ સિંધુદધિસમંતીર્થનમ્બૂતંનમવિષ્યતિ ॥ કલૈદ્વદશસહસ્રાણાંનદાટ્ટસંભવિ-
ષ્યતિ ॥ ૨ ॥ પુનરપિકૃતાદૌચમાદુર્ભવતિતત્કળાત્ ॥ શિવસ્વકોટિલિંગાનિભવંતિદ્વિ-
મહાજલે ॥ ૩ ॥

પણ છે નહીં, પણ તીર્થ કવિયુગનાં દમ લબ્ધર વર્ષ વિરેન્દ્રી ગુપ્ત થશે. ॥૨॥ વળી અ્યારે રાસયુગનો પ્રારંભ થશે ત્યારે આ ઉત્તમ તીર્થ પ્રકટ થવાનું છે ત્યાર પહેલાંજ શિવજી શ્રી માહાદેવજીના કશેરા ત્રિંગ તે બક્ષમાં થશે. ॥ ૩ ॥

તે ત્રિગો દર્શન માનથી સર્વ પાપ નાશ કરે છે. વળી શ્રીમહાદેવજી કેગ છે કે લેનું
માતઃકાંજે દર્શન કરેથી રાત્રીનાં જે પાપ હોય તેને તે નાશ કરે છે. ॥ ૪ ॥ તેમજ શ્રીમહાદેવજીના

તેપાંદર્શનમાત્રેણસર્વપાપંપ્રણશ્યતિ ॥ શિવસ્યદર્શનંપ્રાતર્તૈશંપાપંવ્યપોહતિ ॥ ૪ ॥
આજન્મકૃતંમધ્યાન્દે ॥ સસજન્માર્જિતંનિશિ ॥ ૫ ॥ શિવાયવિષ્ણુરૂપાયવિષ્ણવે
શિવરૂપિણે ॥ નાત્રાંતરંસમીક્ષિતેતેનતાવેકરૂપિણૌ ॥ ૬ ॥

મધ્યાનકાળનાં દર્શન કરેથી તે જન્મનાં પાપ દાજે છે રાત્રીનું દર્શન કરેથી સાત જન્મનાં પાપ
બળીને ભસ્મ થાય છે. ॥ ૫ ॥ શિવ છે તે વિષ્ણુ રૂપ છે અને વિષ્ણુ છે તે શિવ રૂપ છે મારે આ
વિષે અંતર બેઠો નહિ કારણ તે બેઉ એકજ રૂપ છે. ॥ ૬ ॥

તેમ આ વિષ્ણુ અને શિવ જે છે તે અનાદિ છે એને આદિ પણ કોઈ થયેલો નથી. મધ્યમાં પણ નથા. તેમ અંતમાં પણ નથી ત્યારે તે અવ્યય અને અક્ષય છે તે હરિ હરાત્મક રૂપ હું તમારા પ્રત્યે કહું છું. ॥૭॥ જે વિષ્ણુ છે તેજ શ્રીકૃષ્ણ છે અને જે કૃષ્ણ છે તે શ્રીપિતામહ બ્રહ્મા છે તેજ

અનાદિમધ્યનિયનમેતદક્ષરમવ્યયં ॥ તદેતત્તેપ્રવક્ષ્યામિરૂપંહરિહરાત્મકં ॥ ૭ ॥
 યોવિષ્ણુઃસચૈસ્ત્રોયોરુદ્રઃસપિતામહઃ ॥ વરદાલોકકર્તારિલોકનાથાઃસ્વયંધ્રુવઃ ॥ ૮ ॥
 અર્ધનારીશ્વરાસ્તૈવૈવ્રતંત્રીવ્રંસમાસ્થિતાઃ ॥ યથાજલેજલંક્ષિપ્ત્વાજલમેવતુતદ્ભવેત્ ॥ ૯ ॥

વરદાનોને આપનાર છે લોકોના કર્તા છે ધધ્ધર છે તેમ સ્વયંભુ છે. ॥ ૮ ॥ આ ત્રણે દેવતાઓ શક્તિઓ સહચરતમાન છે. તેમ ત્રીજા વ્રતમાં રહેલા છે માટે તેમાં બ્રહ્મ જેવાનો નથી. એમ એક પાત્રનું જળ બીજા જળમાં નાખેલું હોય તો તે જળ જ થાય છે તેમજ આ ત્રણ એક રૂપ છે. ॥ ૯ ॥

વિષ્ણુ માંહે શ્દ્ર પ્રવિષ્ટ છે અને શ્દ્ર છે તે વિષ્ણુરૂપ છે અને વિષ્ણુજ્ઞ થાય છે તેમ શ્દ્ર ને છે તેમને અગ્નિમય સમજવા અને વિષ્ણુ છે તે યજ્ઞનારમક સમજવા બાણે તે યજ્ઞ રૂપ જ છે. ॥ ૧૦ ॥ આ તથા દેવતાઓમાં ને ભેદ બાણનારા છે તે નર્કના અધિકારી થાય છે. હે પાર્થ નામ તે યુધિષ્ઠિર

રુદ્રવિષ્ણુઃપ્રવિષ્ટસ્તુરુદ્રોવિષ્ણુમયોભવેત્ ॥ રુદ્રમગ્નિમયંવિદ્યાદિષ્ણુઃસોમાત્મકઃસ્મૃતઃ ॥ ૧૦ ॥
 યેત્રાંતરંપ્રપદ્યંતિ તે નરા નર્કગામિનઃ ॥ ચતુર્વક્ષ્યામિકિંપાર્થસત્યમેતદ્દત્તવીમિતે ॥ ૧૧ ॥
 અગ્નિસોમાત્મકંચૈવ જગત્સ્થાવરજંગમમ્ ॥ કર્તારૈર્વાપ્ય કર્તારૈર્કર્તૃકારણકારકૌ ॥ ૧૨ ॥

બહુ શું કહું આ ને તે બધું સત્ય તે કહેલું છે. ॥ ૧૧ ॥ અગ્નિ તથા સોમાત્મક ને સ્થાવરજંગમ જગત તેને કર્તા નામ ઉત્પન્ન કરનારા છે તેમજ અકર્તા પણ છે અર્થાત્ કરવાને નહિ કરવાને અન્યથા કરવાને સ્થર્થ છે. ॥ ૧૨ ॥

ભૂતવર્તમાન અને ભવિષ્ય આ ત્રણે દેવતા જે વિષ્ણુ, બ્રહ્મા અને શિવ તે આ બધાને
સંજો છે પણે છે તેમનો ક્ષય પણે કરે છે. ॥ ૧૩ ॥ જે માર્ગમ નિશ્ચલ મનથી શ્રવણ કરે છે,
નિશ્ચયે કરી સ્વર્ગ મળે છે એમાં કાંઈ વિચારવા જેવું નથી. ॥ ૧૪ ॥ શ્રીકૃષ્ણ કહે છે આ નારાયણ

મૃતમવ્યભવાદેવાગ્રહાવિષ્ણુમહેશ્વરાઃ ॥ एतैश्चैवमव्ययंतिभांतिपांतिमृजंतिच ॥ १३ ॥
यद्दंष्टृणुयान्नित्यंनरोनिश्चलमानसः॥ सोपिस्वर्गमवाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा॥ १४ ॥
मत्पादांगुष्ठसंघृतंचतुर्षोजनमायतम् ॥ सर्वेषांचैवतीर्थोनामतिमात्रंफलावहं ॥ १५ ॥

સરોવર આના પદાંગુષ્ઠ એટલે જમનાં પગના અંગુષ્ઠથી પેદા થયેલું છે તેમ આ તીર્થની ભૂમિનો
વિસ્તાર ચાર યોગજનમાં ચોભેર તક છે. વળી સર્વ તીર્થોનાં દેણ કરતાં અધિક આ નારાયણ
મરોતરનું દેણ છે. ॥ ૧૫ ॥

યુધિષ્ઠિર મહારાજ પ્રશ્ન કરે છે એ મોટા દેવ નામે એ કૃષ્ણ સર્વ પાપને નાશ કરનાર પરમ શ્રેષ્ઠ આવું જે મૃતિકાનું માહાત્મ્ય તે તમે મને દાસ બાણીને વિસ્તારથી કહેા. ॥ ૧૬ ॥ સેરાવરમાંની મૃતિકા જે બાણીસો તે સેરાવરથી બહાર નાખે છે તે બધાં સુધી મૂર્ચા ચંદ્ર અને પૃથ્વી

યુધિષ્ઠિરોવાચ ॥ મૃત્તિકાયાશ્રમાદ્યાત્મ્યંસર્વપાપહરંપરમ્ ॥ વ્યાસેનત્વંમહોદવેદવમા
લોકયમેવદ ॥ ૧૬ ॥ સરસિમૃત્તિકાંયેચનિક્ષિપંતિતદ્રાદ્રહિઃ ॥ તેવૈસ્વર્ગેષુતિષ્ઠંતિયાત્રચંદ્રા
ર્કંધુમયઃ ॥ ૧૭ ॥ તયોક્તંયદિકેનાપિનિક્ષિપ્યતદ્રાદ્રહિઃ ॥ इतिहासमिमंमूहिधर्म
कामार्थसिद्धये ॥ ૧૮ ॥

છે ત્યાં સુધી સ્વર્ગમાં વસે છે. ॥ ૧૭ ॥ તમે મને કહેલું છે કે જે બાણીસ તટથી અહાર મૃતિકા નાખે તે ચંદ્ર મૂર્ચા અને પૃથ્વી પર્યંત સ્વર્ગમાં વસે છે ખરે તે સંબંધી જે ઇતિહાસ ધર્મ કામ અર્થને દેવાવાળો હોય તે મારા પ્રત્યે કહેા. ॥ ૧૮ ॥

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-હે રાજના ! સર્વ પાપો નાશ કરનારી જે કથા પરબુરાને મુચ્ચકુંદ રાખતે કહી તે કથા હું તમને કહું છું. ॥ ૧૯ ॥ મેલ એ વખતે મુશ અને તૃપાથી સુદત માણીઓનો ધાત

શ્રીકૃષ્ણસ્વાચ ॥ શૃણુરાજન્કથામેતાંસર્વપાપપ્રણાશિર્નામ ॥ મુપાયમુચકુંદાયકથિ
તામાર્ગવૈનસા ॥ ૧૯ ॥ કથિતસુતૃટ્યથાસત્કઃપ્રાણિનામંતકસ્તદા ॥ ત્રિચવારમહા
રવ્યવ્યાધઃશકુનિલ્લંઠકઃ ॥ ૨૦ ॥ કાલકોકિલકૃષ્ણાંગારુત્રવાણિસિમન્વિતઃ ॥ કૃશઃ
મધ્યઃકૃશગ્રીવોહસ્વપાદોમહોદરઃ ॥ ૨૧ ॥

કરનાર શકુની હુંક નામનો પારધિ મહા અરણ્યમાં રહેતો હતો. ॥ ૨૦ ॥ કાળના સરખો ભયંકર
પ્રહિલના જેવા કાળા અંબવાળો ફોર વાણીવાળો ધમો મુકાયેલો કુર્બળ કેરવાળો કૃશ ગંજાવાળો
નાના પગ અને ધોળા ઉદરવાળો એવા તે હતો. ॥ ૨૧ ॥

નથી મિત્ર આધિવ અને સંબંધી જેના સર્વ જનોએ જેના લયકંકર કમોળી ત્યાગ કરેલો એવા તે વનમાં ફરતો હતો. ॥ ૨૨ ॥ સુશીલ પોતાની સ્ત્રી સર્વર્તમાન માતપિતાનો ત્યાગ કરી ખાણ વગેરે

નૈવતસ્યસુહૃત્કશ્ચિન્નસંવંધીનવાંધવઃ ॥ જનૈઃસર્વૈઃપરિત્યક્તસ્થેતરૈર્દ્રેણકર્મણા ॥ ૨૨ ॥

માતાપિત્રોઃપરિત્યજ્યંસુશીલાભાર્યયાસદ્દા સર્વૈકાર્મુકમાદાયવનેહત્યાચપક્ષિણઃ ॥ ૨૩ ॥

ચકારવિક્રયંતેપાંપતંગાંનાંતરાથમઃ૯વંહિવર્ત્તમાનસ્યમહાન્કાલોઽન્યજાયત ॥ ૨૪ ॥

લઘને વનને વિષે પક્ષીઓને મારતો હતો. ॥ ૨૩ ॥ તે મનુષ્યોમાં અંધમ પારધિ પક્ષીઓને મારી
વેચતો એમ તેને ધણે કાળ વ્યતિત થઈ જતો હતો. ॥ ૨૪ ॥

તે પારધિ દેવયોગથી પક્ષી અને પશુઓ ન મળવાથી તે દુષ્ટની વૃત્તિ છેદાઈ જતી હતી બેથી
શુભાના હુણે પીગાતો સર્વ પૃથ્વીમાં ફરતો હતો. ॥ ૨૫ ॥ તે એક દિવસે પૂર્વના મેઘક સારા

દેવયોગાત્સવ્યાયોપિલ્લન્નવૃત્તિરમન્નૃપ ॥ પર્યટનપૃથ્વીયસર્વાશુધાદુઃસેનકુઃસિતઃ ॥ ૨૫ ॥
પૂર્વભાગ્યોદયાસેવંસપ્રાપ્તઃસિંધુસાગરે ॥ તસ્યતીરેસરઃસૌમ્યંદૃષ્ટેનસુવૃજિના ॥ ૨૬ ॥
સારસૈશ્વક્રવાકૈશ્વહંસૈકારંદેવૈઃપુલ્લૈઃ ॥ જલકુચકુટુંભૈશ્વરાજિતંકમલૈસ્તથા ॥ ૨૭ ॥

પૃથ્વીથી સિંધુ સાગરના તટને પ્રાપ્ત થતો હતો. તે સમયે તે સારી બુદ્ધિવંતે એક મુંદર સરોવર દેખતો
હતો. ॥ ૨૬ ॥ તે સરોવર દેવું છે જ્યાં હંસઃ વ્યક્રવાક સારસ પાંચે જ્યાં ત્યાં ઉડી રહેલા છે જ્યાં
ઉપર બેસનારાં પક્ષીઓ તથા મુંદર કમળોવડે શોભિત મેઘવર તે છે. ॥ ૨૭ ॥

સસેવરતા કિનારે પક્ષીઓનું ટોળું બેઠું તે દુષ્ટ પારધિ બાણ મુકતો હતો. તે બાણ આપતાં પક્ષીઓ આકારમાં હિટી જતાં હતાં. ॥ ૨૮ ॥ પણ મુઝેડો બાણ સસેવરની માટીમાં બધું ખુન્ધ્યો તે બાણને કાઢીને નેની આસી આગળ લાગેલી જરા માત્ર માટી તેની ગાળી વાળીને સસેવરથી

પશ્ચિમાં નિવંદટ્ટાનારાચં સિસવાં સ્વદા ॥ પતંગાનાં સમૂહાશ્ર આકાશે ચગતા સ્વદા ॥ ૨૯ ॥
 શરોઝે મૃત્તિ કાલદ્વાપલ માત્ર પ્રમાણતઃ ॥ તસ્યા સ્તુતિકાં વધ્યા સાંસિતા ચતતાં દ્વહિઃ ॥ ૩૦ ॥
 તેન પુણ્ય પ્રભોયે ન વિમાનં સમુપસ્થિતં ॥ તમારુહ્ય સપુણ્યાત્માન્યાં યોપિશુ ભતાંગતઃ ॥ ૩૧ ॥

બહાર નાખતો હતો. ॥ ૨૮ ॥ તે જરા માટી બાણમાં લાગેલી સસેવરથી બહાર નાખવાથી બહુ પ્રહુય પ્રાપ્ત થયું. તેજ પ્રહુયના પ્રભાવથી તે પારધિને વિમાન સ્વર્ગથી આવી પ્રથમનું આવેલું વિમાન તેમાં બેસી વૈકુંઠને પ્રાપ્ત થતો હતો ॥ ૩૦ ॥

હુ યુધિષ્ઠિર આ અબલો બસા મારી બહાર નાખવાથી તેને મુકિત મળી તો શ્રદ્ધા ભાવે જે માર્ગસ મારી હિચક્રી બહાર નાજે તેને શું ન થાય ? ઘણું ફળ મળે જેવી શ્રદ્ધા તેવું પ્રણય મળે છે. ૩૧ દેશ ગ્રામ પર્વતો અને આશ્રમો તેજ ઉત્તમ છે જેના મધ્યમાં સરિતાઓમાં શ્રેષ્ઠ સિંધુ જ્યાં વહમાન

અનાયાસે નરો જૈત્રકાકથાગાવયોગતઃ ॥ શ્રદ્ધાશ્રદ્ધાચિભેદે ન ફલંગૌસ્વલાયવં ॥ ૩૨ ॥
તે દેશાસ્તે જનપદાસ્તે શૈલાશ્રાપિહ્યાશ્રમાઃ ॥ પુણ્યાસિંધુ નદીયે પાંથધ્યેયાતિ સરિદ્રસા ॥ ૩૩ ॥
તપનાગ્રહ્યચર્યે ગયૈસ્ત્વાર્ગે નયાત્રયાઃ ॥ ગતિયાલભેતે જંતુઃ સિંધુસંસેવ્યતાં લભેત્ ॥ ૩૪ ॥

છે જે સ્થાનો પવિત્ર છે. ॥ ૩૨ ॥ શ્રદ્ધાથી તપ કરેથી બ્રહ્મચર્યથી અથવા ત્યાગપણાથી તથા યજ્ઞહિદો કરેથી જે ગતિને માર્ગસ પામે છે તે માત્ર આ નારાયણસર સિંધુ સાગર આનથી પ્રાપ્ત થાય છે આવું શ્રેષ્ઠ માર્ગસ્થ છે. ॥ ૩૩ ॥

જે માણસો સિંધુ જ્ઞાન કરે છે તેને જેટલું ફળ મળે છે તે ફળ પુષ્ટિ સો યજ્ઞવલ્કે પાત્ર મળતા.
નથી ॥ ૩૪ ॥ જેમ ધૂર્યનારાયણું ઉદ્ધવ થયેથી તેમ જે અધકાર મટે છે તેમજ શ્રીસિંધુસાગર

જ્ઞાતાનાં શુચિભિસ્તોયૈઃસૈધૈર્નિયતાસ્મનાં ॥ પુષ્ટિર્ભવતિયાપ્સાંનંસાક્રતુશતૈરપિ ॥ ૩૫ ॥

અપઋત્યનમસ્ત્રિંગથાહુદયતેરવિઃ ॥ અપઋત્યપાપપુજાન્વૈભાન્તિસિંધુજલાહુતાઃ ॥ ૩૬ ॥

અર્ચિપ્રાપ્યથારાજનૃતૃણજાતિર્વિનશ્યતિ ॥ તથાસિંધોર્મેજનાદ્ધસર્વપાપંપ્રણશ્યતિ ॥ ૩૬ ॥

નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરેથી પાપ નિવર્તન થાય છે; ॥ ૩૫ ॥ જેમ અગ્નિ પ્રાપ્ત થયેથી તૃણા-
દિકા બળી બસમ થાય છે તેમજ આ સરોવર અને સાગરમાં સ્નાન કરનારા માણીઓનાં પાપ
બસમ થાય છે. ॥ ૩૬ ॥

ને આગુત્ત ચૂર્ચના દિરણોવડે તપેતા જળની અંજલી માત્ર પાન કરે છે તે બાણે અગ્નિ સ્નાન કરેલું લેાય તેવો ગુદ્ધ થાય છે. ॥ ૩૭ ॥ ને ફળ હુન્તર આંદ્રાયઁઞ્ તત કરેથી થાય છે તે ફળ માત્ર

યમ્તુસૂયાશુતમંહિસંયવંસલિલંપિવેત્ ॥ સધૂમરહિતાન્નૂનંપાવકાદ્ધિવિશિષ્યતે ॥૩૭॥
 ચાંદ્રાયણમહસ્તંતુપશ્રાવત્કાયશોધનં ॥ વિવેચ્યશ્રાપિસિષ્ચંમઃસર્ગૌસ્યાતામુમૌહિતૌ ॥૩૮॥
 તિષ્ઠેતુગમહસ્તંતુપદાચૈકેનયઃપુમાન્ ॥ સ્વપેદ્યથેષ્ટંસિચૌચયોનરઃમવિશિષ્યતે ॥ ૩૯ ॥

સિંધુ જળની અંજળી પાન કરેથી થય છે આવું અતિ ઉત્તમ માણસ્ય છે. ॥ ૩૮ ॥ એક હુન્તર યુગ પર્યંત એક જ માત્ર પગવડે ઉભો રહી તપશ્ચર્યા કરે. તે કરતાં અધિક ફળ સિંધુ સાગરનું જળ પાન કર્યોથી થાય છે આવું સર્વોપરી માણસ્ય છે. ॥ ૩૯ ॥

દશ હજાર વર્ષ અવળે માથે રહીને તપશ્ચર્યા કરે અને માત્ર એક મનથી ગિંધુસાગરનું સેવન કરે તો તે સમાન આવેજ નહીં. ॥ ૪૦ ॥ આ સંસારમાં દુઃખવડે હણાયાં છે ચિત્ત જેનાં તે ગતિને

લેવેદવઃશિરોયસ્તુવર્પાણામયુતંતરઃ ॥ માસમેકંત્રસિંધ્વમ્સેવનંસમમેવતત્ ॥ ૪૦ ॥
 શૂંતાનામિદ્સર્વેપાંદુઃસ્વાભિહૃતચેતસાંગતિમન્વિદ્યતાંપુસાંનાસ્તિસિંધુસમાગતિઃ॥૪૧॥
 મહાદ્ધિરશુભૈર્યુક્તાનનેકૈરિહમાનવાન્ ॥ પતિતાન્ધોરનેકૈતાન્સિંધુરુદ્ધરતિધુવપ્ ॥૪૨॥

હજારનારા જનોને સિંધુસાગર સમાન બીજી શ્રેષ્ઠ ગતિજ નથી. ॥૪૧॥ આ સંસારમાં અનેક અશુભ કર્મથી યુક્ત મહા પતિત તેમ ધોરનાર પ્રાણીને પણ સિંધુ સેવ્યાથી તે અશુભ કર્મોથી તથા નરકથી મુક્ત કરે છે તેમાં સંશય નથી. ॥ ૪૨ ॥

જે પુરૂષો આત્માને નિયમમાં રાખીને સિંધુ દેવિનું સેવન કરે છે તે પુરૂષો દેવ ઋષિ યોગી તથા
દ્વિદ્રશ્ય તેનો સત્કાર કરે છે ॥ ૪૩ ॥ એમ દેવતાઓને ભવિષ્ય પરંપરા વેદ જે છે તે સંતોષ કરનાર

સંવિમક્ષાદિયતિભિર્નૃનંદૈઃ સવાસૈઃ ॥ યેવાંતિનિયતાત્માનાઃ સિંધુદેવાં નિપેઘ્યતામ્ ॥
॥ ૪૨ ॥ યથોપજીવિકાવેદાદેવાદીનાં પગરમૃતાઃ ॥ તથેવેદાહિનાં સિંધુઃ સર્વકામફલ
પ્રદા ॥ ૪૪ ॥ સિંધુતે સમુદ્ધતાં મૃદં મૂર્ધ્નિ વિભર્તિયઃ ॥ વિભર્તિરૂપં સોર્કસ્ય તમોનાશા
યકેવલમ્ ॥ ૪૫ ॥

છે તેગજ આ સંસારમાં પ્રાણીમાત્રના મનોરથ પૂર્વાચાળો આ સિંધુમાગર છે ॥ ૪૨ ॥ સિંધુમાગરની
મૃતિકા માત્ર જે મસ્તકને લગાડે છે તે માણસ મૂર્ધ્ન ધરખું તે ઉત્તમ રૂપ પામી પોતાના દૈવ્યમાં
રહેલું અજ્ઞાન નાશ પામે છે. ॥ ૪૫ ॥

જે માણસ આ સિંધુસાગરને દૃષ્ટિવડે દર્શન કરે અથવા સ્નાન કરે તો તે મનુષ્ય પોતાના પૂર્વજો સાત થઈ ગયેલા અને સાત થવાનાં તેને તારે છે આતું આતિ ઉત્તમ ક્ષણ છે ॥ ૪૬ ॥ આ

સસાપરાનમઘ્નૂવાન્પિતૃસ્તૈભ્યશ્રગેપેર ॥ તારપન્તિનરાઃસિંધુંદદ્વાસ્પદ્મવગાહ્યવા ॥ ૪૬ ॥
 દર્શનાત્સ્પર્શનાત્પાનાત્તથાસિંધોશ્રર્કર્તિનાત્ ॥ પુમાન્સુપુણ્યાત્પુરુષાન્શતશોથસ
 હસશઃ ॥ ૪૭ ॥ યદીચ્છેત્સફલંજન્મજીવિતંશ્રુતમેવચ્ ॥ સિંધુસ્તારયતેનૃણામુંભૈવં
 શૌવિશેષતઃ ॥ ૪૮ ॥

(સિંધુસાગરના દર્શનથી શ્વર્શથી તેમજ કીર્તન કરવાથી સારા પુણ્યવાળા પુરુષો સેંકડો કે હજારો પુરુષો મુક્તિ પામેલા છે. ॥ ૪૭ ॥ જે આ સંસારમાં પોતાના જન્મ અને જીવિત તથા શાસ્ત્ર સહિત જન્મ હોય તો સ્નાન કરવું આ સિંધુસાગર જે છે તે બેડિ વંશને તારે છે. ॥ ૪૮ ॥

ત્રિકાલ દર્શી અપિ સત્તમો વડે સેવાએલો અને દેવતાઓ અને દેવતાઓના ઘટે પણ સેવિત છે ત્યારે મનુષ્યો સેવે તેનાં મોટાં ભાગ્ય મખજવાં ॥૪૯॥ જે વાનપ્રસ્થ યંતિ ગૃહસ્થ અને બ્રહ્મચારી

ત્રિકાલદર્શિભિર્નિત્યં સેવિતમૃપિ સત્તમૈ ॥ દેવૈઃ સદૈશ્ચક્રમિયું નોપસેવેતમાનવઃ ॥ ૪૯ ॥
વાનપ્રસ્થેશ્ચ યતિભિર્ગૃહસ્થૈર્બ્રહ્મચારિભિઃ ॥ કિયદ્દિસેવિતાં સિંધુપુમાન્ક્રોનસમાશ્રમે
॥ ૫૦ ॥ નંમો વાકુકાંયજૈઃ સ્તાં પૌર્વેર્વહુવિધૈરપિ ॥ વિક્ષ્યાસિંધુર્ભવેદ્યુતઃ પુરુષોનાન્ન
સંશય ॥ ૫૧ ॥

વગેરે ભાગ્યખાન લોકોથી સેવાએલો આ સિંધુસાગર તેને કોણ ન સેવે, સર્વને સેવવા યોગ્ય છે.
આ નારાયણસર સિંધુસાગરને ॥૫૦॥ મનથી વાણિથી અને કાયાથી કરેલા વિવિધ પ્રકારનાં પાપો
વડે એ સત થયેલો જે માણસ સિંધુસાગરમાં સ્નાન કરે તો પાપથી મુક્ત થઈ પવિત્ર થાય છે. ॥૫૧॥

જે માણસ અંત સમયે પણ શુદ્ધ ભાવથી સિંધુનો ચિંત્વન કરે તો પણ પરમ ગતિને પામે છે ॥ ૫૨ ॥ જે માણસ મૃત્યુ પામેલાં મનુષ્યનાં અસ્થિ આ સિંધુ-માગરમાં નાખે છે તે બેટલા વર્ષ

રૂત્કામદિશ્રયઃપ્રાણૈર્મિયતેશ્ચદ્રગાન્વિતઃ ॥ ચિંતયેન્મનમાર્મિંધુમોપિગંઢેત્પરાંગતિમ્
॥ ૫૨ ॥ યાવદસ્થિમનુવ્યાણાંસિંધુનોગેયુનિષ્ઠિતિ ॥ તાવદર્ધસદ્ઘ્વાણિસ્વર્ગલોકેમહી
યતૈ ॥ ૫૨ ॥ પૂર્વેવયસિકર્માણિકૃત્વાપાપાનિયેનરાઃ ॥ પશ્યાત્સિંધુનિપેત્રતૈતેપિયાંતિપ
રાંગતિમ્ ॥ ૫૪ ॥

રહે છે તેટલા હજાર વર્ષ પડે ત તે પ્રાણિ સ્તર્ગલોકમાં વસે છે ॥ ૪૩ ॥ પૂર્વેવય બોલે બાલ્ય યુવામાં
જે માણસો પાપાદિદ કર્મે કરે છે પણ પછવડે અંત્યાવસ્થામાં સિંધુમાગર સેવે તો તેને પરમ
ગતિ મળે છે. ॥ ૫૪ ॥

સિંધુજળની લેહરવડે સ્નાન કરે શુદ્ધ મને તે પાપથી શુદ્ધ થાય છે. ॥ ૫૫ ॥ આંધળા, દુઃખી
અગ્નિંગ, પતીત, રોગી અને અત્યંત જોરૂલો નિત્ય તે પણ આ સંતોષરતે સેવે તો દેવતા તુલ્ય

મિંધૂજલોર્ષિમિમિસ્યાતઃપુરુષઃશુદ્ધમાંનસઃ ॥ સ્પૃશ્નતીચાન્યપાપાનિસદ્યત્ત્રયવિશુધ્યતિ
॥ ૫૫ ॥ અંધાઃક્રીવાજહાવિગઃપતિતારંગિણોત્તજા ॥ સિંધૂત્રંસેવ્યપુસ્પાઃશ્રૌર્ગંઘ્રતિ
તુલ્યૈતાં ॥ ૫૬ ॥ મિંધુંગતાયેત્રિદિવ્યગતાસ્તેઋષિપુત્રામિત્રસુતાંપુત્રાણા ॥ સુપુણ્યનો
યામમૃતંમહાનદીર્મયાર્તમનાયેચમિંધુંપ્રપન્નાઃ ॥ ૫૭ ॥

ગતિને પામે છે ॥ ૫૬ ॥ ઋષિએ સ્તુતિ કરેલાં આત્મી ભિક્ષુતા જે સિંધુ તેને ત્યાં ગયેલા જે મનુષ્યો
તે બાણે સ્વર્ગમાંગ ગયેલા તુલ્ય ॥ મારા પુત્ર્ય અને અમૃત સમાન તોપત્રાલા જે સિંધુ તેને જે
એવે તેમનાં નામ એક નીણાંયે કરી ક્ત્ય છે તે સર્વ ફળને પામે છે. ॥ ૫૭ ॥

નારાયણ સરોવરમાં દેહનું પદનું અને કેશવ પરમાત્માની ભક્તિ અને બ્રહ્મવિદ્યા જે ગીતા છે તેના તત્વાર્થનો બોધ સહેલ નથી અર્થાત ધણા મોટા પુરુષનું ફળ છે. ॥ ૫૮ ॥ હે નર પુંગવ સર્વ કોઇ મનુષ્યોમાં શ્રેષ્ઠ સર્વ મનુષ્યોના પીતરો એમ મુન્હે છે કે જે અમરા વંશમાં આવો કોઇ ધર્માત્મા

સરસીમર્ણચૈવદ્દામક્તિશ્રેકેશવેઃ ॥ બ્રહ્મવિદ્યાયત્રૌધશ્ચનાલ્પસ્યતપસઃફલમ્ ॥ ૫૮ ॥
 હચ્ચંતિપિતરપુત્રાઃસર્વેપાંનગુંગત્રઃ ॥ મદંશજેપિંધર્માત્માકદગસિંધૂગમિષ્યતિ ॥ ૫૯ ॥
 સિંધુદકૈર્યદામત્યૌસ્વપિતૃસ્તર્પયિષ્યતિ ॥ તદાતજ્ઞાનમસફલંસધન્યપુરુષોત્તમઃ ॥ ૬૦ ॥

થાય કે જે આ નારાયણસર અને સિંધુસાગરમાં નહાય તેો અમરો ઉદ્ધાર થાય. ॥ ૫૮ ॥ સિંધુના બખતો બખારે માયુસ પોતાના પિતરોનું તર્પણ કરશે ત્યારે તેનો બન્ધ મફળ થશે અને તેને ધન્ય છે. આમ કહેવાશે. ॥ ૬૦ ॥

દૂર રહી પણ જે માણસ આ નારાયણ મહેશ્વર અને સિંધુસાગરનું ત્રણ કાળ રમણ કરશે
તો તે પરમ ગતિને પામશે. ॥૬૧॥ અંત વખતે શ્રીનારાયણ આ નામ યાદ આવવું ઘણું દુર્લભ છે

સુરસ્યોપિયેઘ્નયાત્રિમંધ્યંશ્રદ્ધયાન્વિતઃ ॥ સિંધુદધિમરોનામસોગિગચ્છેત્પરાગતિમ્
॥ ૬૧ ॥ મરણેસ્મરણવિષ્ણોઃકચ્ચયેતત્તદુલ્લભં ॥ તદલ્પેનાતિકાલેનમિધૂર્મમેવ્યલ્ભ્ય
તે ॥ ૬૨ ॥ ગુણાનામેકદેશોયંસિંધુસ્તેકચિત્તોમયા ॥ સમસ્તાનીદ્વિકોવચત્વંશકોવપે
શતૈરપિ ॥ ૬૩ ॥

છતાં પણ જે આ સિંધુસાગરનું સેવન કરેલું હોય તો શ્રીનારાયણનાં નેત્રો તે પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૬૨ ॥
ઘણાંમાંના એક ગુણનો એક દેશ સિંધુ માહાત્મ્ય કહી સંભળાવ્યું અમસ્ત કહેવાને કાણ સમર્થ છે
સો વર્ષ પૂર્વે ત વર્ણવે તેપણ અંત આવના નથી. ॥ ૬૩ ॥

યથા-નામ જોમ (સિંધુમાં રહેલા રત્નો અને મેરો કનકની હિપ્તમાં છે તેમજ આ નારાયણ સોતર અને નિંધુના ગુણોનું વર્ણન પણ અશક્ય છે. ॥ ૧૪ ॥ હે રાજ્યેદ્ર માટે તમે પણ પરમ શ્રદ્ધા

યથાર્થેવેલુરત્નનિમેરોશ્રકનકોપમાઃ ॥ પ્રસંસ્વાતુંશક્ત્યતેભિર્ધોર્નદ્યાતથાગુણાઃ ॥ ૬ ॥
 તસ્માત્ત્વમપિગર્જેદ્રશ્રદ્ધયાપસ્યાયુતઃ ॥ સિંધુમેવાનિવેવસ્વતતઃસિદ્ધિમવાપ્સ્યસિ ॥ ૬.૫ ॥
 ॥ ઇતિશ્રીરિગ્વેપુરાણેશ્રીકૃત્તગયુધિષ્ઠિસંવાદેશ્રીનારાયણસરઃ સિંધુતાગસ્યેર્માદંતમે
 દ્વિતિયોધ્યાયઃ ॥ ૨ ॥

અર્ધી આ નારાયણ સોતર અને સિંધુતાગરને સેવા તો પરમ સિદ્ધિને પામશે. ॥ ૬૫ ॥

ઇતિશ્રી વિષ્ણુપુરાણ. ૧ શ્રોકૃષ્ણન અને યુધિષ્ઠિરના સંવાદ સહિત નારાયણ સોતર મહાત્મ્યઃ
 ત્રિથ દવારામ ગીરધરે કરેલા ગુર્જર ટીકાઓ બીજા અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૨ ॥

હે માહરાજ બુના ઇતિહાસને શ્રવણ કરે ને શ્રવણ માનથી સર્વ કામને આપનાર છે ॥ ૧ ॥
લોકના ભિતને ખોટે મને નિર્વિપય કરી સાધુ પુરુષોએ સર્વથા કામ શિદ્ધિને ખોટે તે ઇતિકામ સંભ-

શ્રીકૃષ્ણઉવાચ ॥ શ્રુગુણ્વત્સંમહારાજશ્રેનિહાસંપુરાતનં ॥ यस્યસ્રવણમાત્રેણસર્વકામફલ
પ્રદુમ્ ॥ ૧ ॥ મનોનિર્વિપયંકૃલાલોકાનાંદિતકામ્યયા ॥ અતઃશ્રાવ્યંમહોદારૈર્ધર્મકા
માર્થસિદ્ધયે ॥ ૨ ॥ કાન્યકુન્જેશ્વરોરાજામૃગયાંગતુમુદયતઃ ॥ સુકૃદંબોમહાસૈન્યોવિ
ચચારમહાવને ॥ ૩ ॥

બાંધ્યો. ॥ ૨ ॥ કાન્યકુન્જ દેશનો રાજા મૃગયા કરવાને તત્પર થઇ કુટુંબ સાથે ખોટી સૈન્યા સહિત
ખોટા વનમાં ફરતો હતો. ॥ ૩ ॥

મુખ્ય કારણ રીઝો તથા યુદ્ધમાં દુશાળ પામદત સાથે અત્યંત દરેક વાન, લાક્ષ્મીવાન રાજ, ગુણ વનમાં દરેક હોતો ॥ ૪ ॥ તે વન કેવું છે કે જે નાના પ્રકારનાં પદ્મઓથી શોભાયમાન બંધુ

સાકંસનિવમુદ્યશ્રગુદ્ધમુદ્યઃપદાતિભિઃ॥ વઝુશ્રીરાવ્રત શ્રીમાનુચવારગહનંવનમ્॥૪॥
 નીલમેઘસમંદ્રચંનિચિત્રદ્વિજરાજિતં ॥ વહુમૃગગંજાર્કોર્ણવદુપાદપશોભિતમ્ ॥ ૫ ॥
 ફેરુણાચૈવશબ્દનદીપિશબ્દેનનાદિતમ્કચિન્મતૈશ્રમરૈપક્ષિભિશ્ચૈવશોભિતમ્ ॥ ૬ ॥

બ્રહ્મદેશથી વ્યાપ્ત અને નાના પ્રકારનાં આસથી સુશોભિત નીલમેઘ જેવું ત્યામ ॥ ૫ ॥ કાઠરી ઓટલો,
 સિરણનાં શબ્દથી, તથા હસ્તિના શબ્દથી, શબ્દાયમાન, કાઠ કામે મહમત્ત બ્રમરાથી તેમ બીજાં
 પણ પક્ષિઓથી શોભાયમાન એવું છે. ॥ ૬ ॥

માત્ર તાત તમાત્ર તથા વેણુ કીચકનાં ઝાટાથી શોભિત, સીંદુર તથા બદુત ખાખરા, વડ અને ચંપાના, વૃક્ષોથી શોભાયમાન છે. ॥ ૭ ॥ ઉપર કહેવાયેલા તેમ બિલ્લ પણ આશેથી વિટાયેલું ચોભેર

સાલનાલતમાલેશ્રરાજિતંવેણુધીનકૈઃ ॥ સિંદુરંડવકુલે પુક્તન્યગ્રોધચંપકૈઃ ॥ ૭ ॥
 એતેરન્યેદુર્ધૃક્કાવનંતતર્થિતઃશુભમ્ ॥ વિવેશમૃગયાશીલોદંતંકુલોચમાનંસંમ્ ॥ ૮ ॥
 મહાદંટ્રોપહાન્કાયઃછલચલાદુતિયંનોમૃગઃસાજાનંકૃપિતંદદ્વાપલાયનપરોભવત્ ॥ ૯ ॥

સુંદર એંગ તે વનમાં મૃગયા શીત એવો રાજા મન ક્રંદ કરી પેલા વનમાં પ્રવેશ કરતો હતો. ॥ ૮ ॥
 તે સુને ત્યાં માલ કોપ પામેલા રાજાને જોઈને મોટી દાઢવાળો તેમ મોટા શરીરવાળો એક મૃગ
 ખાસમાંકૃષી ઉપરે ત્યાંની નામવા લાગ્યો. ॥ ૯ ॥

ते भृगु पोતાंना प्राणु रक्षणे भाटे तत्काल त्यांची नोंद अने व्याख्ये पाभनार भूम नति
भाहेला शूकरने जेदने राज पणु वेगथी तेना पछवाडे जन्वा लाग्यो. ॥१८॥ ते भृगुना पछवाडे सर्व

भमृगसचिरंयातास्वःप्राणपरिरक्षया ॥ शूकरकौतुकिंद्वाराजीपंत्वरथान्वगात् ॥ १० ॥

तंजगामानुराजेद्रःसर्वसत्त्वभयंकरः ॥ समृगोवातवेगेनप्रासयश्रिमसगरे ॥ ११ ॥ क्षुद्रु

बुद्धःखपरीतात्मागहनेनिर्जनेपगात् ॥ तत्रदृष्टंसेरोरग्यंपक्षिसंघेश्रान्नादितं ॥ १२ ॥

भृगु प्राणियोने लयने देवावाणो राज जते हतो. वायुना सरणा वेगवाणो ते भृगु पश्चिम सागर
तरक गयो. ॥ ११ ॥ सुधा अने तुषाना दुःखथी विद्यायेला ते भृगु गहून अने निर्जनचनमां जेदने
पक्षियोना टाणावेडे शाब्दायमान अक २भणिक मसेवर जेच लाग्यो. ॥ १२ ॥

શબ્દ કરનારા હંસ દુલ્લથી રમણિય ચક્રવાકના શબ્દોવડે આમેર વિંટાયેલું પ્રપ્રુક્ષિત કમલ વનની રચનાવાળું સરોવર હતું. ॥ ૧૩ ॥ સર્વ-આણિઓને પ્રિય કરનાર સરોવરનું પવિત્ર જગ છે.

કૂજછંતકુલશ્રેષ્ઠચક્રવાકસ્વેણચ ॥ લસ્તજલજઃનીર્બ્યૂહપરિતઃપસ્વિષ્ણિતમ્ ॥ ૧૩ ॥
તત્સરઃસંલિલંપુણ્યંસર્વજીવપ્રિયંકરમ્ ॥ તત્રસરોવરેરાજા઼ૈકાકીચવિચારતઃ ॥ ૧૪ ॥
ચચારવિપિનેષોરરાજદૃશમૃગોત્તદા ॥ શરંનિપંગાદુલ્હૃત્યવાળશ્નચક્રારહ ॥ ૧૫ ॥

તે સરોવરના કિનારે એકદો રાબ વિચાર કરતો હતો. ॥ ૧૪ ॥ તે સરોવરના વનમાં ફરતો રાબ એક મૃગીને બેસો હતો ત્યારે તેને મારવાને રાબ આણુ સાધતો હતો. ॥ ૧૫ ॥

आयुधी लय पामेदी ते मृगी वेददीओनां शुब्धभां आवी इरती हुती त्यां आवतां राजानुं
स्मरणु इरो. भरणु पामती हुती. ॥१६॥ ते मृगी स्मरणु समये राजाना भात्री तेने त्याचे डोनुकडेपे

वाणात्सामुमृगीनस्तापतितवल्लिगोलिकं॥पंचमत्वमगात्तत्रसृत्वारानमागतम् १६
नृपस्यध्यानमात्रेणराजापुत्रित्वमागत ॥ मृगीकौतुकरूपेणंसंजताराजवेदमनि ॥१७॥
कंदोपरिःशिरोमात्रंमृगाकारसमन्वितम् ॥ मनुष्यांगंक्रवंचरूपशीलगुणान्वितः ॥१८॥

पुत्र यती हुती. ॥ १७॥ ते कन्यानुं आयु शरीर स्वच्छ सिद्ध युक्त औषावाणि भात्र कंडना उपरनुं
मुज आयुं मृगीनुं हुतुं धरम भात्र मनुष्याकार थयो. ॥ १८ ॥

આ પ્રભાણે ક્રાતુકરે તે મૂળી રાજના મંદિરમાં મોટી થતી હતી તેને જોઇને કાન કુખજેશ્વર રાજા ચિંતાચક્ર થયો. ॥ ૧૯ ॥ જ્યોત્ના શુભ કર્મને કરનારા સિદ્ધાર્થવાળાથી કપિત્વ મુનિ

एवं कौतुकरूपेण वदथे राजसद्युमि ॥ कन्यकुञ्जश्चरोगजा चिता विष्टो वभूव ह ॥ १९ ॥
 एतस्मिन् न तरे ध्वपस्वेष्ट्या कपिलो मुनिः ॥ अविर्वभूव सिद्धार्थजनानां शुभकर्मकृत् ॥ २० ॥
 मुनिमागतमाद्याय सम्यक् पूजां चकार ह ॥ राजा संहृष्टमनः विनीतः स्ववचो ब्रवीत् ॥ २१ ॥

સ્વદુઃખથી કરતાં ત્યાં રાજની પાસે આવ્યા. ॥ ૨૦ ॥ આવેલા મુનિની આજ્ઞાથી તે રાજા સંપૂર્ણ રીતે પુજા કરતો હતો. પ્રસન્ન મુખ અને હસતા મુખવાળો રાજા નીતિ ભરેલાં વનન નમ્ર થઇને બોલ્યો. ॥ ૨૧ ॥

મારા ઘર માં આશ્ચર્ય કારક શરીરવાળી પુત્રી ઉત્પન્ન થયેલી છે માટે આશ્ચર્ય હેઠા હું તમારે શારણે
છું. ॥ ૨૨ ॥ હે રાજા તે કપિલ મુનિ નેત્ર મીલિ ધ્યાન કરી આ જન્મમાં કરેલું તેલું પાપ બોક્ષતા

મંદ્રેદેવસુનાજાતાકૌતુકાવિષ્ટગ્રહા ॥ મહદાશ્ચર્યલ્લિધિલંમમૈત્રશરણંભવ ॥ ૨૨ ॥
કપિલોપિમહાગજધ્યાસ્વારિતમિતલોચનઃ ॥ હૈવયત્કૃતંપાપંજ્ઞાત્યાવચનમવ્રવીત્ ॥ ૨૩ ॥
શ્રુણુરાજન્કૃત્યમેતાંતવકર્મનુવર્તિનો ॥ કૃતંકર્મફલંશુંકવદ્દલોકેપરત્રચ ॥ ૨૪ ॥

હતા. ॥ ૨૩ ॥ હે રાજન તમારાં કર્મને અનુસરનારી આ કથા સાંભળો. કરેલા કર્મોને આ અને
પરલોકમાં પણ બોગવવાં પડે છે. ॥ ૨૪ ॥

એક દહરો મૃગયા કરવાને તમે એકલા ઘોડા ઉપર બેસી ગહન વનમાં ફરતા ફરતા નારાયણ સ્નેહરના દિનાને પ્રાપ્ત થયા હતા ॥ રથા ત્યાં તમેને એક મૃગી બેઠામાં આવી હતી તેને બેઠ તમે બાણ મુકવા તૈયાર થતા હતા તે બાણ સહિત તમેને બેઠ ત્રાસ પામેલી મૃગી તે વનમાં વેળાઓનાં

એકદા મુગયાં કરું નારાયણ સંસ્તે ॥
 એકાકી હયમારુહ્ય સંપ્રાપ્તો વિષિ નંવનમ્ ॥ ૨૫ ॥
 તત્ર દટ્ટા મૃગી સ્મ્યાવાણ લલિ કૃતાલ્યા ॥
 સવાણ ત્રનિતા તત્ર પતિતા વહ્નમાલકે ॥ ૨૬ ॥
 તત્ર પંચલ માપના સ્પરુપંચતાવકં ॥
 તવ સ્પરણ માત્રે ગૃહિણં તવ માં પ્રતમ્ ॥ ૨૭ ॥

ગુચ્છોમાં પડતી હતી. ॥ ૨૬ ॥ ત્યાં વેલ્લઓમાં ત્રાસ પામેલી મૃગી તે વનમાં વેલ્લઓનાં તમારા ઉપનું સ્પર્શ કરતી બણે હમણા બાણ સહિત રાબં મને મારવા આવે છે તે ધ્યાનથી દેહ મુકી દેતી હતી તેજ આ તમારા પ્રત્યે પ્રાપ્ત થયેલી છે. ॥ ૨૭ ॥

પાથુ તે કોપુક સ્વરૂપવાળી થયેલી તેનું કારણ તમે સાંભળો તે મૃગીના દેહ સિંધુના જળ સાગરમાં
 પડતો હોતો માત્ર તેના યુકને તે સિંધુસાગરનું જળ ન સ્પર્શ કરવાથી તે યુક મૃગીરૂપ છે અને દેહ
 દિવ્ય રૂપે છે ॥ ૨૮ ॥ મોટે હોવે તે યુકને શોધ કરી શ્રી સિંધુસાગર નારાયણ સરોવરમાં નાખો

જાતાતૈતુકરૂપેણકૌતુકાત્કારણંઘ્રુણુ ॥ મુર્ધન્યરહિતંદેહંઅપત્તસિંધુસાગરે ॥ ૨૯ ॥
 નિલેપણંસિંધેચમસૂતકંસુલ્લમિચ્છક ॥ એવમુત્કામુનિશ્રેષ્ઠસ્તત્રૈવાંતરયીયત ॥ ૩૦ ॥
 તસ્મિન્નવસેરાજાચક્રઃપ્રોવાચસેવકાન્ ॥ શીઘ્રંગચ્છંતુમોદૂનામસત્કશોધનંકુરુઃ ॥ ૩૧ ॥

તેમિન્નવસેરાજાચક્રઃપ્રોવાચસેવકાન્ ॥ શીઘ્રંગચ્છંતુમોદૂનામસત્કશોધનંકુરુઃ ॥ ૩૧ ॥
 તો તમારી આ ચિંતા મટશે આમ તે માહા યોગી કપિલમુનિ કહીને અંતર્ધ્યાન થઈ જતા હતા મુનિ
 ગયા બાદ તે રાજા પોતાના સેવકોને બોલાવી કહેતો હોતો કે તમે અહીંથી બાકીના જગ્યાં ત્યાં તે મૃગીના
 મસ્તકની શોધ કરો ॥ ૩૦ ॥

ते भृगीनुं शीर जेने भणसे तेने हुं वांछीत इण याचीश आवां राजानां वाइय सांभणीने जंथा
 त्यांधी शोधवा जया ॥ ३१ ॥ ते भृगीनुं शीर भणतां ते राजना सेवके राज आझाधी श्री
 सिंधुसागरभां नाभतां ते सिंधुसागरभां नाभवांधी तत्कात्र राजने त्यां जन्मेसां भृगुनी

तच्छिरोलभ्यते यस्य तस्य दास्यामि वांच्छितं ॥ रतिस्तस्य वचश्चुस्वाययुसर्वतदाज्ञया ॥ १ ॥
 मृगयित्वा शिरस्ते च चिच्छित्तुं सिंधुसागरे ॥ क्षिप्रमात्रेण कर्तव्यं क्षिप्रं जातं शशिशुभम् ॥ २ ॥
 एतद्धुत्वा महोत्साहो राजा संहृष्टमानसः ॥ ब्राह्मणान् भोजयामास नारायणसरस्तेन ॥ ३ ॥

मुष्माकारवाणी लाण्डी मुंदर दिव्यरूप श्रु अक्ष ॥ ३२ ॥ इत्यानुं श्रेष्ठस्वद्वय सांभणीने भोटा
 डि साल येना हुंते राज येते प्रसन्न मनवाणे शत्रुने श्रीनारायण भुगेवरना दिनारे आह्वात्रोने लोचन
 आपवा लाज्यो ॥ ३३ ॥

તે એટા ઉત્સવના પ્રસંગે માહારાજ તે વ્યાજ્ઞશ્વેને મહા દાન વગેરે દેતો હતો તેજ પ્રમાણે હે રાજા તમે પણ શ્રદ્ધા યુક્ત થઈ આ ઉત્તમ તીર્થને સેવા. ॥ ૩૪ ॥ તે તીર્થના સેવન માત્રથી એટાં

રાજા તમે પણ શ્રદ્ધા યુક્ત થઈ આ ઉત્તમ તીર્થને સેવા. ॥ ૩૪ ॥ તે તીર્થના સેવન માત્રથી એટાં

દદૈતેભ્યોમહાદાનેપ્રાવર્તનમહોત્સવં ॥ તત્ત્વમપિરાજેન્દ્રશ્રદ્ધયાપરયાયુતઃ ॥ ૩૪ ॥

તત્તીર્થેસેવનાદ્રાજન્મદુઃખોદાવ્રાપ્સ્યસિ ॥ પઠનાચ્છાવણાદ્રાજન્મગોસદૃષ્ટફલંભેત્ ૩૫

એટાં પાપ પણ મટી જાય છે તેમ આ માહાત્મ્યના પદન શ્રવણ કરનારાઓને પણ હજાર ગયના

દાનનું ફળ મળે છે. ॥ ૩૫ ॥

इति श्रीविष्णुपुराणे श्रीकृष्णं युधिष्ठिरसंवादे श्रीनारायणसरोवरीसिंधुसागरयंत्रिमाहात्म्ये तु

તોયોધ્યાય ॥ ૩ ॥

इति श्री विष्णुपुराणभां श्रीकृष्णं अने युधिष्ठिरना संवादे मंडित नारायणं सरोवर माहात्म्य
॥ ३ ॥

अथ द्वयाराम गीरधरे इत्यादि गुरुर्गुरु ग्रीकनो नीजे अर्धपाय संपूर्ण. ॥ ३ ॥

પદિત દયારામ ગિરધરજી મિશ્ર. સુદામ લખપતબંદર (કચ્છ)

ઓત્ત એન્ડ. એન એમ. ત્રિપાઠી બુકસેલર-મુંબઈ.

મુંબઈ ૧૯૬૦

; (આદૃતી ગીતી. પ્રત. ૧૯૫૭)

સન. ૧૯૧૩

પ્રસિદ્ધ કર્તવ્યે ધર્મ વડે પોતાના સ્વધીન શબ્દમાં છે

આ નાગરિક સંદેશવરે આજીવન જા. ૧ રિક્તકાલ દસ પત્રોએ લાઠાપર વનમાંથી વાકાની પેળમાં પોતાના

“ પ્રાન્થોદય ” પ્રેમમાં છાપ્યું.

ક્રિ.મત. રૂ. ૦-૪-૦૦

इति श्री नारायण सरोवर माहात्म्य समाप्त.